Čabän

Ročník XV. Číslo 10

2011
október

Mesačník Slovákov Békéšskej Čaby a okolia

Spoločné kroky s behom času

Škola na ulici Petra Jillemnického už desaťročia plní rolu kolísky nastupujúcej generácie slovenskej národnosti. Atmosféra vždy bola rodinná – akoby nie, veď v najlepšom prípade 13 rokov strávia deti v jednej inštitúcii – od škôlky až po ukončenie gymnázia. Pamätám sa, my sme boli prví škôlkári a z dvanástich maturantov polovica 13 rokov bola spolu deň čo deň. Výučba kráčala postupom očakávania meniaceho sa života. Radi sme chodili do školy napriek množstva učebného materiálu. Z každého ročníka školy dodnes sa bývalí študenti vracajú do inštitúcie, buď z pracovných dôvodov, buď zapíšu tam svoje deti, buď iba na návštevu. Víta ich „duch" školy, ktorý sa nemenil cez desaťročia. Tento duch symbolizujú aj stĺpy v aule, ktoré pani riaditeľka napriek jej predstavám, na prosbu bývalých žiakov a pracovníkov v rámci projektu obnovenia školy, nechala na mieste, aby vítali starých a nových študentov, rodičov a hostí. Škola s obnovením, pomocou projektu DAOP sa skonformoval, kráča s spolu so životom. Medzitým v roku 2010 s pomocou TIOP–u rozvíjali informatickú infraštruktúru a v dvojročí 2010-2011 rozvíjali aj učebné pomôcky. Škola dostala nové šaty, učebné podmienky sa obohatili kvantitatívne a kvalitatívne tiež, ale ten duch zostal. A viete čo? Pamätám sa ako sme si spolu žiaci, učitelia a rodičia každoročne zametali, skrášlili dvor, a priestory školy, maľovali sme plot. Nebolo treba do toho nás nútiť, bavilo nás to, ako aj dospelých. Medzitým sa spoločenstvo posilnilo. Škola sa stala jedným celkom bez ohľadu na vek alebo pridelenie.

Vstup do školy

Práca v laboratóriu

A keď som to videla aj v tomto roku, po zakončení rekonštrukcie, že malí a veľkí spolu pracovali na poriadku, prežila som renesanciu pocitu. Mohla by som naďalej vhĺbiť sa do spomienok a nájsť ich aj v súčasnosti, ale dotiaľ iba si vyjadrím uznanie tým, ktorí sa podelili na týchto prácach, ktoré majú vplyv nielen na súčasnosť, ale vytvorili „úrodnú záhradu" aj nastupujúcej generácie školy, držiac kúsok budúcnosti slovenskej národnosti nad vodou. Ďakujeme.

Kr – bývalá žiačka školy

A csabai szlovák iskola három uniós projekttel fejlesztette infrastrukturálisan és felszereltségileg épületét, az oktatás színvonalát. Eközben a régi iskolai hangulatának szelleme, az aula négy oszlopában tovább él. Gratulálunk a munkában résztvevőknek.

Krajania z Maďarska sa dohodli s Vidieckym parlamentom na Slovensku

Zmluvu o spolupráci podpísali zástupcovia Únie slovenských organizácií pôsobiacich v Maďarsku s Vidieckym parlamentom na Slovensku. Dohodu spečatili v Revúcej a ako pre TASR povedal predseda maďarskej krajanskej organizácie *František Zelman,* od dohody očakávajú najmä rozšírenie možností pri zachovávaní remesiel, zvykov a tradícií. Predsedníčka Vidieckeho parlamentu na Slovensku *Mária Behanovská* pre TASR doplnila, že spoločná listina im má pomôcť najmä na medzinárodnej úrovni, keď sa budú spoločne uchádzať o peniaze z grantov. Do mesta Prvého slovenského gymnázia pricestovali zástupcovia slovenských organizácií tento víkend najmä preto, aby sa zúčastnili odovzdávania cien v súťaži *Vidiecka žena Líderka roka 2011.* Inšpiratívnu súťaž by chceli časom vyskúšať aj v Maďarsku. „Naša únia zastupuje veľa organizácií, ktoré fungujú a pracujú. Očakávame od tejto dohody, že budeme mať viac možností na spoluprácu a platí to aj pre ostatné organizácie, ktoré sú našimi členmi. Priestor vidím predovšetkým v kultúrnej oblasti. Naše organizácie a spolky sú zamerané na zachovávanie slovenskej kultúry a tradícií," povedal František Zelman. O súťaži, ktorá by motivovala vidiecke ženy aj v Maďarsku, zatiaľ nehovoria, jej organizovanie bude záležať predovšetkým na dohode členských organizácií. Vidiecky parlament na Slovensku spolupracuje v Maďarskými krajanmi už dlhšie obdobie. „S našimi priateľmi z Maďarska sme začali budovať vzťahy zhruba pred dvoma rokmi. Chceli sme vytvoriť projekt cezhraničnej spolupráce na podporu remesiel, zachovávania tradícií a zvykov. Podali sme projekt, no neboli sme úspešní. Naši priatelia tiež zistili, že sú príliš malá organizácia a že by mali problém spoločný projekt zaplatiť. V minulosti už mali organizáciu, ktorá zastrešovala všetky slovenské organizácie, tak sa dohodli, že ju treba naštartovať k životu. Vznikla tak Únia slovenských organizácií v Maďarsku. Ozvali sa, že chcú pokračovať v spolupráci a že to zastrešia podpísaním zmluvy tejto ich organizácie s našou celoslovenskou organizáciou - Vidieckym parlamentom," vysvetlila Behanovská.

TASR

A Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniója és a szlovákiai Vidéki Parlament együttműködést írt alá, melynek célja, hogy a vidéki települések szlovák életét bevonja a társadalmi élet nagy köforgásába.

Slováci v samom kúte

Ďalšou akciou Čabianskej organizácie Slovákov na poli rozvíjania poznatkov bolo zorganizovanie výmeny skúseností so Slovákmi žijúcich v Bakoni. Bolo to zaujímavé aj z toho hľadiska, že mohla si porovnávať život slovenskej národnosti väčšej (Čaba) a menšej osady (Jásd a Čerňa), a aj porovnanie menších osád iných krajín – keďže pred niekoľkými mesiacmi boli v Bihore, kde Slováci taktiež žijú v menších osadách. Prvou zastávkou bol Székesfehérvár, kde medzi desiatimi menšinovými samosprávami funguje aj slovenská menšinová samospráva, a čo je potešiteľné, hoci sú Slováci v menšom počte primerane k dolnozemským väčším mestám, ale stretli sme sa vo väčšine s oduševnenými, mladými členmi pospolitosti. Milo nás vítali, poinformovali o ich stave, a vyzdvihli dôležitosť menšinového podujatia mesta, kde spolu predstavia svoju kultúru desať menšín.

Na druhý deň sme si pozreli pamätihodnosti osady nášho ubytovania, Zirc. Známe Opátstvo Cisterci-

U Slovákov v Székesfehérvári

tov, a ich knižnicu, ktorá pozostáva z jedinečných kníh, publikácií, ktoré počas stáročia nazbierali členovia rádu. Žiaľ, keď knižnicu odovzdali do ruky štátu, štát zastavil ďalší zber kníh. Zbierka môže byť zaujímavá aj z toho hľadiska, že sme sa mohli začítať do knihy písanej švabachom. Skupina precestovala pozrieť si hrad v Cseszneku, v osade ktorej je vyložená tabuľa, že pomenovanie osady pochádza zo slova cesnak. A tým sme vnímali ďalšiu stopu slovenskosti tejto oblasti. V osade sme si pozreli aj pamätný dom, kde sme sa zoznámili s dejinami Cseszneku a tradičným remeslom obyvateľov. Ale z dňa nemohla chýbať ani príroda, poprechádzali sme sa v arboréte Zircu, kde už boli jesenné práce a práce pretvorenia tvári celej prírody.

V regionálnom dome SOC v Bakoňčerni

Tretí deň sme zavítali do osady regionálneho slovenského osvetového centra, do Černe a do Jásdu. Po navštívení katolíckeho kostola – keďže sem sa prisťahovali katolícki Slováci –, sme si mohli pozrieť renovovaný domček, v ktorom majú pozbierané starodávne predmety. Vytvoria z neho oblastný dom. Je to ozaj veľká budova s mnohými priestormi, doista bude patriť medzi najväčšie oblastné domy zachovávajúce slovenské dedičstvo v Maďarsku. Zastúpenie obecnej samosprávy a miestnej slovenskej samosprávy nás vítalo srdečne, po čom sme si pozreli pútnické miesto Szentkút a ešte dodnes fungujúci vodný mlyn. V Černi v budove regionálneho slovenského osvetového centra sme sa zoznámili s dejinami a súčasnosťou osady a Slovákov, bolo dobre vidieť na stene pomocné tabuľky výučby slovenčiny, ktoré poukázali na to, že výučba slovenčiny ešte žije, i keď nie v školských laviciach, ale v rámci jazykového krúžku. Veľmi nás zaujala výstava tranoscií, ktorú nainštalovali s pomocou vedúceho sarvaského regiónu Tibora Mótyána. Slovenskosť sa dedí, keďže pioniersku prácu vykonávajúceho pána nebohého Szabóa prevzal a vedie jeho syn Zoltán Szabó. A čo sa líši od Jásdu, tu sme si pozreli evanjelický kostol, veď žijú tu prevažne obyvatelia evanjelického vierovyznania.

Oblastný dom v Jásde pod rekonštrukciou

Cestou domov sme sa zastavili vo Veszpréme a v poprchávajúcom daždi sme sa zoznámili s jeho zaujímavosťami.

Odbornú zložku okrem návštev a prednášok tvorilo aj spoločné spievanie večer až do noci. Ani sme netušili koľko piesní nám zíde na um, ktoré viacerí poznáme, keďže na ceste okrem Čabanov sa zúčastnili členovia aj z Eleku, Čorváša a zo Slovenského Komlóša. Cestu podporila verejnoprospešná nadácia Lipa a čabiansky región Slovenského osvetového centra.

red

A Csabai Szlovákok Szervezete fejlesztési koncepciójának újabb akciója egy tanulmányút volt a bakonyi szlovákokhoz, ahol kis (Jásd, Bakonycsernye) és nagy (Székesfehérvár) települések szlovákjai körülményeivel, lehetőségeivel, aktivitásával és terveivel ismerkedtek meg.

Tváre ticha

18.10. v osvetovom stredisku Ibsena slovenské divadlo Vertigo prednieslo komornú hru Romana Olekšáka *Ticho*. Je to kratšie, ale tým obsažnejšie, jadrnejšie predstavenie. Nadpis nám vopred až tak veľa neprezradil, ale posediac na predstavení vyvodili sme poetickú otázku: A koľko vecí môže kryť a prezradiť ticho?! Aj ticho má svoje tváre. V tejto scéne poukazuje najmä na jeho negatívnejšiu tvár, ktorá buduje múry medzi ľudské vzťahy a horko-ťažko odpustí po jednej tehličke na iniciatívu zblíženia sa. Ale dnešný život je len taký, odlišnosti generačného, alebo názorového typu sú príznačné a výrazné na vedenie života súčasnosti. Každý si mohol všimnúť momenty svojho okolia a konfrontovať sa s tým, či nebolo by vhodnejšie troška popustiť a blížiť sa k druhému a aj komunikovať to. Je to divadelné predstavenie odporúčané pre každého.

kh

A Vertigo szlovák nyelvű színház Békéscsabán az Ibsen Házban adta elő Csend c. színdarabját. Megismerhettük a csend több arcát.

Gerčiho pamätná tabuľa

28. októbra na stene bývalej školy Jána Gerčiho v Čabe vo Viniciach v prítomnosti jeho príbuzných, známych a zastupiteľov slovenskej národnosti, na jeho počesť odhaľujú pamätnú tabuľu. *Ján Gerči* (1909–1984) svojimi básňami chcel prebudiť v ľuďoch lásku k svojej materinskej reči, k slovenčine. Písal jednoduchým štýlom, v nárečí. Najskôr písal krátke básne, ktoré boli uverejnené v Čabianskom kalendári, neskôr začal písať humorné príbehy a divadelné hry. V roku 1947 počas výmeny obyvateľstva sa presídlil do Nových Zámkov. Podrobnejšie o jeho životnej dráhe si môžete prečítať v práci *Zsanett Szószkiovej* a *Natanaela Bukrana, ktoré* získali v súťaži Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku *Živý odkaz osobností zašlých čias II.* 3. miesto v I. kategórii. Pripravujúcou učiteľkou bola *Mária Ištvánová. Na oslave spomienkový prejav bude mať súčasná riaditeľka školy, spevokol Orgován zaspieva jeho skladbu Čaba naša..., žiaci školy prednesú krátky pamätný program a piati slovenskí sólisti aj z Maďarska aj z Nových Zámkov zaspievajú slovenské piesne.*

Ján Gerči emlékére táblát avattak volt iskolája falán Békéscsabán. A nyelvjárásban író ember műveivel buzdította a szlovákság és nyelve iránti tiszteletre, szeretetre az embereket.

red

A čo v živote Slovákov?

18. októbra v čabianskom oblastnom dome sa stretli zástupcovia slovenských spolkov a samospráv, keďže Slovenská samospráva Békešskej župy na ich prosbu zorganizovala stretnutie, kde sa môžu zorientovať o postupe a riadení slovenského života, vyjadriť svoje problémy a ťažkosti. V tomto prípade na zasadnutí, zo zástupcov Valného zhromaždenia CSS, delegovaného z Békešskej župy pomohli Alžbeta Hugyiková Gyimesiová a Tibor Mótyán.

Pani Gyimesiová, ako členka Kontrolného výboru CSS informovala prítomných o úlohách výboru, že zasadajú štyrikrát ročne a poukázala na to, že samozrejme s troma v župe fungujúcimi slovenskými školami udržiavajú dobré styky. Nadhodila sa aj otázka slovenského domu v Mlynkoch, na čo pani zástupkiňa odpovedala, že už CSS má sľub od oboch vlád, že od 2007-eho roku k zvýšeným výdavkom pridelia zaokrytie.

Tibor Mótyán predvádzal výsledky konkurzov na prevádzku inštitúcii. Vedúcou Dokumentačného centra zostala Anna Szabadosová, Metodického centra Mária Czégényová, Slovenského osvetového centra Katarína Királyová, ale v otázke hlavného redaktora Ľudových novín Valné zhromaždenie sa nerozhodlo, vypísali nový konkurz, termín podania ktorého je 07. november. V Áchimovej sieni sa zástupcovia Slovákov Dolnej zeme zhodli v tom, že podporujú Alžbetu Račkovú.

Nakoniec nechýbalo ani podelenie sa o doterajších skúsenostiach sčítania ľudu, kde sa dostalo najavo, aký veľký je rozdiel medzi osadou a osadou, a nie len z ohľadu jej veľkosti, resp. početnosti.

Na stretnutí sa zúčastnilo aj sarvašské slovenské divadlo, ktoré sa predstavilo a ponúkalo svoje služby.

red

Október 18-án a csabai Áchim teremben a Békés Megyei Szlovák Önkormányzat rendezvényén a megyében élő szlovákság találkozón beszélte meg az őket foglalkoztató kérdéseket és tájékozódtak az Országos Szlovák Önkormányzat munkásságáról, aktuális kérdéseiről két megyei képviselő jelenlétében.

210 éves a szarvasi Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskola, 1802-2012

Részletek a gimnázium 2002-es jubileumi anyagából

1802. május 19-én – az akkor még fiatal, alig másfél évtizedes, ma Ótemplomnak nevezett szarvasi evangélikus templomban – nagy jelentőségű döntést hozott az egyházmegyei gyűlés: egy latin nevelési irányú gimnázium Mezőberényben történő felállításáról határozott. Az evangélikus gimnáziumot 1834-ben Szarvasra helyezték. Orlai és Petőfi egykori tanára Koren István (szlovák eredetű név!-Ocsi) volt.

Az iskolán kívüli viselkedést is szabályozták. „Nyelveket a káromkodástól, szidalmazástól és rágalmazástól" meg kellett tartóztatniuk. Kötelező volt a nyájas viselkedés, a szelíd, emberséges magatartás. A korhelységet, az iskolából való mulasztást szigorúan tiltották a szabályok. Bonyhai Benjámin írta: „Azt természetesnek kell találnunk, hogy a diákok a községtől félórányira lévő Köröshöz kigyalogoltak és ott a tanárokkal, vagy sokszor azok nélkül, sőt néha azok tilalma ellenére fürödtek, úsztak és csónakáztak."

Székács József

Az iskola jeles tanulói

(Körösi Mihály: Képek Orlai Petrics Soma életéből című munkájából):

Körösi Mihály élete nagy részét szülővárosában, Mezőberényben töltötte, jelenleg is a helyi Orlai Petrics Soma Általános Iskola magyar-történelem szakos tanára.

Mezőberényben tanult SÁROSI GYULA. Sárossy Gyula Sárossy Lajosnak született, költőként vette fel a Gyula nevet. 1848-ban „összetörte címerét" és szakított családi nevének hagyományos írásával, akár Jókai. Sárosi Gyula mezőberényi tanulmányai alatt annyira megszerette és megtanulta a szlovák nyelvet, hogy Eperjesen, későbbi tanulmányai helyszínén, a Magyar Társaság mellett a Szlovák Társaságnak is pártolója, munkatársa lett. Az 1834-1835-ös tanévben Kovács Sámuel és Sárosi Gyula a társaság vezetői, ők ketten tanították a magyar nyelvet is. Vahot Imre, a diáktárs írja: az eperjesi polgároknak, kik őt barátságos, vidám kedélye, demokratikus, népies szellemével, s modoránál fogva igen kedvelték, „pán dichternek", költő úrnak nevezték." Sárosi Gyula 1848/49-ben kormánybiztos, Kossuth bizalmas barátja. Az Arany trombitát is Kossuth biztatására fejezi be. Ponyvára került Arany Trombita a mű pontos címe, a korszak leghitelesebb verses krónikája, a szabadságharc leghosszabb dicsőítő verse. Világos után a Lipcsében újra kinyomtatott Arany trombitát becsempészteti az országba, maga üldözői elől hosszú ideig bujdosott, csak 1852-ben fogták el, akkor is árulás következtében. Kötél általi halálra ítélték, majd kegyelemből életfogytiglani börtönre. 1855-ben szabadult, de 1859-ben Krinolin című verséért ismét két évre elítélték.

A tanintézet büszkesége lehetett Székács József, aki kiérdemelte később „a nemzet papja" megtisztelő titulust. Az orosházi kisiparos-kispolgári származású későbbi lelkész, majd evangélikus püspök szintén Mezőbrényben tanult. A szabadságharc melletti kiállásáért Világos után katonai törvényszék elé került. 1865-1869 között Orosháza országgyűlési képviselője volt.

A gimnázium tanulói közül említést érdemel Boczkó Dániel, aki 1848 kormánybiztosa lett. Szakáll Lajos, Békés vármegye későbbi főjegyzője, Réthy (Schlotterbeck) Pál Békéscsaba és a megye messzeföldön híres orvosaként öregbítette a mezőberényi gimnázium hírnevét. Öccse, Lipót a környék első nyomdásza volt. Szemián Pál Mezőberény későbbi orvosa is itt végezte tanulmányai egy részét.

Mezőberényben tanult JANCSOVICS ISTVÁN szarvasi lelkész, a kétkötetes szlovák-magyar és magyar-szlovák szótár szerkesztője és testvére, Jancsovics Pál, később alispán, a selmeci gimnáziumban az 1836/37-es tanévben elölülő(legjobb tanuló).

A gimnázium tanulója volt HAÁN LAJOS, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett Békés megye történelmi múltjának kutatásában. Békéscsabai evangélikus lelkész, magyarhoni egyetemes ev. egyházi fő-

Haán Lajos

jegyző, a Békésvármegyei Régészeti Társulat alelnöke volt. Az Eperjesi Magyar Társaság tagja volt 1834 – 1839 között. (1818-ban született, meghalt 1891-ben.) A szlovák és a cseh a cseh mozgalom vezetőivel is kapcsolatba került, ugyanakkor szlovák anyanyelve ellenére tagja, majd könyvtárnoka, sőt alelnöke volt a magyar társaságnak. Nem csapta meg a korabeli elfogult nacionalizmus szele.

Szántó Albert békéscsabai szolgabíró, Kalmár Mihály gyulai ügyvéd, idősb. Jeszenszky Károly mezőberényi evangélikus lelkész és testvére Antal, aki később báró Prónai jószágigazgatója lett Acsán, szitén Mezőberényben ismerkedett a tudományokkal. Mikolai István orosházi, Csermák János tótkomlósi, Kristóffy Sámuel nagylaki evangélikus lelkészek, utóbbi békési esperes, és Benka György, a gimnázium későbbi tanára ugyancsak a mezőberényi gimnázium tanulója volt. Mindenképpen meg kell említeni még Major Pál, későbbi Moson vármegyei alispán, miniszteri tanácsos és Karassyay István (Jókai: A nagyenyedi...) Békés vármegye alispánja nevét is. Hajnóczy Sámuel kisbéri evangélikus lelkész, majd az 50-es években politikai vértanú, rokona a Martinovics-féle Hajnóczinak szintén Mezőberényben tanult. A sort folytathatjuk Keblovszky Lajos, a kígyósi uradalom ügyésze, esperességi törvényszéki elnök, Szánthó Albert csabai szolgabíró, Kalmár Mihály gyulai ügyvéd, Sztehló Andor budai lelkészmegemlítésével.

A délszláv tanulók közül meg kell említeni a három Stratimirovits fiút. Ők valószínűleg rokonságban álltak a karlócai érsekkel, akit ma is a szerb-magyar kulturális kapcsolatok kiépítésén fáradozó személyiségként tart számon az irodalomtörténet. Megemlíthető még, hogy korábban mezőberényi diák volt Dmitrij Stratimirovic (a karlócai érsek rokona), aki a szabadságharc alatt egy verses krónika szerint „fellázítá a vad rác népet, el akarván szakajtani tőlünk három megyénket". A verseci csatában fogságba esett, a haditörvényszék párját ritkító embertelensége és pusztító kegyetlensége miatt 1848. július 19-én, Temesváron felakasztatta.

A Wenckheim-családról

Özv. báró Wenckheim Józsefné maga is nagy támogatója volt a gimnáziumnak, s amikor 1807. június 11-én I. Ferenc Lujza lányával, Napóleon későbbi feleségével átutazott a településen, az özvegy bárónő(-né) üdvözölte a jeles személyiséget. A gimnázium állami elismerését a királynak személyesen is megköszönte. Ez alkalommal özv. Wenckheim Józsefné bemutatta Skolka Andrást a királynak. Az érdeklődött a gimnázium felől, majd pedig biztosította Skolkát az iskola iránti jóindulatáról.

Ocsovszky Ildikó

Orlai Petrics Soma, 1822-1880

Mezőberény híres szülötte, a nemzeti művészet megteremtője. 2012-ben lesz születésének 190. évfordulója.

Orlai Petrics Soma 1822. október 22-én született a Békés megyei Mezőberényben, felvidéki eredetű szlovák evangélikus családban.

Petricsek ma is élnek Mezőberényben. Az idős Petrics házaspár az 1990-es években a helyi szlovák klub aktív tagja volt. Mindketten jól beszélték a szlovák nyelvet. Madarász utcai lakásukban egyszer büszkén mutatták nekem azt a széket, melyen sokat üldögélt Petőfi Mezőberényi vendégeskedései során. Festő barátja és rokona, Petrics Soma festményén megörökítette a költőt az említett bútordarabbal együtt.

A mezőberényi cipész fia anyja révén másod-unokatestvére a nála tíz héttel fiatalabb Petőfi Sándornak. Vele való barátsága szinte meghatározta életútját. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte. Valószínűleg a szlovák evangélikus egyház iskolájában, melyben akkor még szlovák nyelven folyt a tanítás. A megye első gimnáziumát 1802-ben alapították Mezőberényben. Ebben az evangélikus gimnáziumban tanult Petőfi apja, a költő, valamint maga, Petrics Soma is. Az intézményben három nyelven folyt az oktatás: német, magyar és szlovák. A gimnáziumot anyagi gondok miatt 1834-ben Szarvasra telepítették.

Petrics Soma ezért Szarvason folytatta tanulmányait. A gimnáziumot a Soproni evangélikus gimnáziumban fejezte be. Ezután jogot tanult Pápán, miközben festegetett és novellákat írt. Szépírói kísérleteit Jókai és Petőfi diáktársaként fogalmazta Pápán: *Viszontorlás* („beszély"), *A vihar gyermeke* („beszélyke"), *A rózsa* (románc). Novelláival önképzőköri díjat is nyert. 1844-ben végzett, s Gyulára került joggyakornoknak. 1846-ban jurátusnak érkezett Pestre. El-eljárt Marastoni Jakab magánakadémiájára, de még ez évben Bécsbe ment, hogy végleg festészetet tanuljon. Hamarosan a bécsi akadémiáról kivált Waldmüller magániskolájába került. Az akadémián szép számmal találhatott példát a németalföldi kismesterek realizmusára, amit néhány évvel korábban állított a magyar művészet elé példaként Henszlmann Imre. Waldmüllernél pedig megismerhette mestere korábbi munkáinak sima modorát, részletező kidolgozását, a portrék és életképek novellisztikus beállítását. 1848 júniusában tért haza Bécsből. Honvédként vett részt a szabadságharcban.

1850-ben a müncheni akadémiára ment, Kaulbachhoz. Az itáliai reneszánszból és a nemzeti történelemből-mitológiából ötvözött példákat ismert meg a kompozícióra, alakformálásra a nazarénusok: Peter Cornelius, Schnorr von Carolsfeld műveiben és Moritz von Schwind falképein, illusztrációiban is. Az ekkor még Münchenben tartózkodó Eötvös Józseffel való barátsága elmélyítette a nemzeti szellemű történeti festészet iránti vonzalmát. Kiállított az ottani műegyletben, de 51-től a Pesti Műegyletnek is rendszeres kiállítója. Mindkét helyen *A Mohácsnál elesett II. Lajos király testének feltalálása* című nagyméretű képével mutatkozott be. 1851 végén, a kor szokásához híven, pénzszerző-portréfestő útra indult, Debrecenbe. Itt rendezett – elsőként Magyarországon – önálló kiállítást 1852-ben, melyen portréit és a II. Lajos című képét mutatta be. Már 51-től használta, de hivatalosan csak 1853-ban vette fel az Orlai előnevet, amikor ismét Bécsbe utazott, Rahl magánakadémiájára. Than Mórral való barátsága itt mélyült el, képeik rokonsága, témáik gyakori azonossága innen ered. Rahltól eltanulta a színek egy tónusba olvasztásának módszerét: a szürke aláfestést, amivel mestere a velencei festők kolorizmusát akarta megközelíteni. Orlai 1862-es itáliai tanulmányútján tanulmányozhatta eredetiben Rahl mintaképeit.

1854-ben, a pesti állandó műtárlat megalakulása után Pestre költözött feleségével, Névery Annával, aki szintén békés megyei szlovák családból származik. (A Néveri név ma is ismert az alföldi szlovákok körében. Az Országos Szlovák Önkormányzat 2007 szept. 26-i jegyzőkönyve az elhunyt pitvarosi helyi képviselő *Néveri Annát* említi, aki emlékének a képviselők egy perc néma felállással adóztak.)

Egy rövid, 1855-ös hódmezővásárhelyi portréfestő körutat leszámítva haláláig Pesten élt. 1861-től az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgató-választmányi tagja, olyan neves festők társaságában, mint Barabás Miklós, Zichy Jenő, Than Mór. De a lassan tért hódító tehetségesebb fiatal nemzedék kiszorította őt. Keserűségét tetőzte két gyermeke és felesége halála, kit csak hetekkel élt túl. 1880 június 5-én halt meg, élete 58. évében.

Ocsovszky Ildikó

UPÚTAVKA

PROGRAM Týždňa slovenského filmu, spojeného s XIX. ročníkom filmového seminára
BUDAPEŠŤ – SEGEDÍN
7–11. novembra 2011
SEGEDÍN
Kino Grand Café
(ul. F. Deáka 18., Segedín, Maďarsko)
7– 11. novembra 2011

A Szlovák Filmművészet Hete és az Országos Szlovák Önkormányzat XIX. Szlovák Filmszemináriuma
BUDAPEST – SZEGED
2011. november 7–11.
SZEGED
Grand Café (Szeged, Deák F. u. 18.)
2011. november 7–11.

7. novembra

Dva z najúspešnejších hraných filmov v histórii slovenskej kinematografie

17.00 Ružové sny (SR, hraný, réžia: Dušan Hanák, 1976, 80´)

19.00 Sedím na konári a je mi dobre.. (SR, hraný, réžia: Juraj Jakubisko, 1989, 120´)

8. novembra

Dva z najúspešnejších dokumentárnych filmov uplynulých rokov

17.00 Slepé lásky (SR, dokumentárny 2008, r: Juraj Lehotský, 77´)

19.00 Hranica (SR, dokumentárny, r.: Jaro Vojtek, 2009, 72´)

9. novembra

Žijeme a tvoríme spolu, vedľa seba... Slováci, Maďari

17.00 Ďakujem, dobre (SR, dokumentárny, 2009, r.: Mátyás Prikler, 40´)

19.00 Otvorenie filmového seminára. Marhuľový ostrov (SR, hraný, r. Peter Bebjak, 2010, 102´)

10. novembra

Z tvorby poslucháčov Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave (FTF VŠMU) – ide všetko o ocenené filmy!

9.30 Ticho (hraný, réžia: Slavomír Žrebný, 12´)

S ňou, bez nej (dokumentárny, réžia: Katarína Hlincíková, 13´)

Mamma who bore me (dokumentárny, réžia: Jana Kovalcíková, 28´)

10. 30 Vstup prof. Ondreja Šulaja o perspektívach absolventov FTF VŠMU

11.00 In deliriu (hraný, réžia: Stano Petrov, 23´)

Privet, Anna (dokumentárny, réžia: Tereza Križková, 16´)

PRESTÁVKA

Deti a svet – krutý, pekný, na zamyslenie, na spomínanie....

15.00 Chcela som byt matka (SR, dokumentárny, r.: Marek Šulík, 2011, 26´)

15.30 Povieme si to v nebi (SR, dokumentárny, r.: Jaro Vojtek, 2011, 26´)

16.00 Vstup generálneho riaditeľa SFÚ Petra Dubeckého o mieste slovenskej kinematografie v rámci Európskej únie

17.00 Nickyho rodina (CR/SR, r.: Matej Mináč, dokumentárny s hranými rekonštrukciami, 96´)

PRESTÁVKA

19.00 Mrtvoľa musí zomrieť (SR, komédia, r.: Jozef Paštéka, 2010, 90´)

11. novembra

9.30 Z tvorby poslucháčov Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave

10 30 Z nových slovenských krátkometrážnych filmov:

Identity Petržalky (SR, dokumentárny, réžia: Juraj Chlpík, 24´)

Onemanshow (SR/CR, hraný, réžia: Peter Magát, 17´)

11.15 Víťazné animované filmy slovenských filmárov

PRESTÁVKA

14.00 Nesvadovo (CR/SR, dokumentárny, r.: Erika Hníková, 2011, 72´)

... a tretí z najúspešnejších hraných filmov v histórii slovenskej kinematografie

17.00 Tisícročná včela I – II (SR, hraný, r.: Juraj Jakubisko, 1983, 163´)

Odborné vstupy medzi filmami – naši hostia: Prof. Ondrej Šulaj, generálny riaditeľ SFÚ Mgr. Art. Peter Dubecký a Prof. Peter Michalovič

Organizátori: Slovenský filmový ústav (SFÚ), Spolok segedínskych Slovákov, Slovenské divadlo Vertigo, Kino Grand Café v Segedíne

Čabän
Mesačník Slovákov Békéšskej Čaby a okolia

Vydavateľ:Čabianska organizácia Slovákov
Za vydávanie zodpovedajú
predseda ČOS Michal Lásik
a úradujúca predsedníčka Anna Istvánová
(redaktorka Čabäna)
Adresa redakcie:
Dom slovenskej kultúry
5600 BékešskáČaba, Námestie Kossutha 10
Tel., fax: (66) 321-771, (66) 441-750
www.slovak.hu
E-mail: szlovakhaz@globonet.hu
Sadzba, grafická úprava, tlačiareň:
Progresszív Nyomda Kft.,
Békéscsaba, Erkel u. 2.
Náš mesačník vychádza bezplatne,
v náklade 500 výtlačkov, s finančnou podporou
Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí
ISSN 1588-3256